

Рівненський навчально-реабілітаційний центр

«Особлива дитина»

Андріївські вечорниці

«Ой, калита, калита...»

**Підготувала і провела
вчитель I кваліфікаційної категорії
Аргута Оксана Віталіївна**

Мета: ознайомити з українськими народними обрядодіями, звичаями, які побутували в день Андрія Первозданного; виховувати бажання знати і вивчати їх, передавати наступним поколінням; розвивати доброзичливі, приязні стосунки у шкільному колективі; створити святковий настрій, очікування позитивних змін.

Обладнання: Макет печі, розфарбований припічок; на столах - скатертини, глечики, підсвічник зі свічками, вишиті серветки, обладнання для ворожіння, калита з кольоровими стрічками; на стінах висять рушники; коцюба, квач, інші атрибути для ігор, танків, пісень і жартів, аудіозаписи пісень, танків.

Література: Воропай О. Звичаї нашого народу. Зима.
Руданський С. Співомовки
Скуратівський В. Український рік
Українське довкілля. Збірник пісень, ігор
Дзига. Збірка українських народних ігор

(Гостей зустрічає господиня, запрошує до світлиці)

Господиня. Добрий вечір, дівчатка! Запрошую до господи.

Дівчата. Добрий вечір, паніматко!

(Дівчата сідають на лави, шиють, прядуть, вишивають).

Господиня. От і діждали Андрія, дівоньки-голубоньки. А на Андрія з'являється дівицям надія:

Андрію, Андрію, я тобі коноплі сію,

Пеленою волочу, бо я заміж хочу!

А коли я була молодою, ще й так казали:

Калитою радію, конопельки я сію

Підтичкою волочу, бо заміж хочу.

Дай, доле, знати, з ким життя мати!

Пора, дівчатонька, калиту пекти!

(Паніматка вносить велику миску з водою, ставить на стіл, дівчата в мисці всі разом миють руки, одним рушником витирають. Беруть трохи води в руки і скроплюють „дорогу” від столу до печі).

Дівчата. Г ори, вогонь, ясно,

Спечи нам калиту вчасно,

Щоб ми калиту кусали,

Щоб ми горя не знали!

(Вчиняють тісто, ставлять калиту в піч).

Дівчата. Сонце заходить, а калита сходить.

Сонце до заходу, а калита до сходу!

(Затуляють заслонкою піч. Входять хлопці.)

Хлопці. Добрий вечір вам, дівчата, та вам молодиці.

Чули ми, що у цій хаті будуть вечорниці.

Дозвольте зайти до хати,

Вас з Андрієм привітати!

Дівчина. До нас, до нас ідіть, парубоньки,

Бо в нас ранні дівоньки,

Бо у нас дівчата гуляють.

До нас завітайте,
Гарних пісень заспівайте!

(Дівчата співають „Ой весела дівчина Олена” і пританцьовують).

Дівчина. А що, хлопці, чи є серед вас веселі та моторні,

До танцю і жартів проворні,

Чи ви всі у рот води понабিরали та позасинали?

Хлопець. Та є, дівчата, є! І Савка, і Славка, і Мишко, і Сашко, три Андрія, Три Дмитра, та ще й мудрий Ярема.

(Хлопці співають пісні „Совко та Грїшко”, „Сиву шапку...”, „Ярема”).

Хлопець. Ну, що, дівчата, як вам ми? Справні хлопці, а чи ні?

Дівчина. Ой-ой-ой! Наспівали, напищали, як обскубані півні,
Аж голова заболіла і вуха пов’яли!

А у нас дівчата голосисті,

Послухайте і нашої пісні.

(Дівчата співають пісні „А я файна зроду”, „Я в матері одна була...”, „Гуляю я”).

Господиня. Ну, то як, хлопці, вам наші дівчата? Чи варті п’ятака, а чи цілої гривні?

Хлопці. Та варті, варті.

Ось станемо у танець,

Та й дістанемо гаманець.

(Танець „Танцювала риба з раком”).

Дівчина. А чи вмієте ви, хлопці, жартувати,

Чи тільки сало жувати?

Розкажіть нам небилиці

Про вербу й кислиці.

(Хлопці читають співомовки Степана Руданського.)

Господиня. Ось до небилиць наші хлопці справні. А чи в хрещика вміють грати?

(Учасники обрядодії грають у різні ігри: „Хрещик”, „Горю-горю, пень!”, „Сліпий цап”, „Куц-баба”, „Баран”, „Ніс”, „Дуб чи качан”. Дівчата з господинею дістають з печі калиту, перев’язують кольоровою стрічкою і прив’язують до палиці)

Дівчата. (приспівують) Ой, калита, ой калита,

Із чого ти вилита Ой я із жита сповита,

Ой я сонцем зігріта,

Дощиком полита.

Для красного цвіту,

По білому світу!

Дівчина. Хлопці, де там серед вас пан Калитинський?

(Виходить пан Калитинський, бере палицю з калитою.)

Пан Калитинський. Я, пан Калитинський, прошу пана Коцюбинського калиту кусати.

Дівчина (бере квач, умочений у воду із сажею).

А я буду

вартувати

І по писку писати!

(Пан Коцюбинський бере поміж ноги коцюбу, ніби на коня сідає, „їде” калиту кусати.)

Пан Коцюбинський. Добрий вечір, пане Калитинський!
Пан Калитинський. Доброго здоров'я, пане Коцюбинський!
Дівчина. Куди їдете?
Пан Коцюбинський. їду калиту кусати!
Дівчина. А я буду по писку писати!
Пан Коцюбинський. А я вкушу!
Дівчина. А я впишу!

(Гра „Сміх”)

Пан Калитинський (до пана Коцюбинського.) А що то вгорі?

Пан Коцюбинський. Небо.
Пан Калитинський. А в землі що?
Пан Коцюбинський. Хлівець.
Пан Калитинський. А що в хліві?
Пан Коцюбинський. Кабанець.
Пан Калитинський. А чоловік ішов?
Пан Коцюбинський. Ішов.
Пан Калитинський. А що він ніс?
Пан Коцюбинський. Міх.
Пан Калитинський. А в міху що?
Пан Коцюбинський. Сміх.
Пан Калитинський. То засмійся!

(Пан Калитинський кривиться, щоб розсмішити. Якщо розсмішить - Пан Коцюбинський вибуває з гри, якщо ні - Пан Коцюбинський об'їжджає „вартоу” і намагається підстрибнути, щоб калиту вкусити... Вартова квачем „пише” по обличчі, не дає кусати. Таким чином вибирають й інших Коцюбинських. їм ще слід відгадати три загадки й станцювати „Ой на горі жито, сидить зайчик”.

Потім ділиться калита, дівчатам - так дають, а хлопці платять дріб'язок. Усі сідають за стіл.)

Господиня (пригощає варениками, примовляючи)

Химерний, маленький,
Бокастий, товстенький,
Чимось смачним напхався,
В дірку впав, - і пропав! (Вареник.)

(За столом жарти, скоромовки.)

1. Варка варила вареники Василь взяв вареника,
Варка Василя - варехою,
Василь Варку -вареником.

2. Вередували вередниченьки,
Що не зварили варениченьків.
Не вередуйте, вередниченьки,
Ось і зваряться варениченьки.

3. Напекли млинців, назвали кравців,
А кравець - за млинець та й побіг у танець.

4. Ішов хлопець із ярмарку По колоді через воду,
Тільки став він на колоду - Бовть у воду.

Викис, вимок, виліз, висох,
Став на колоду, та знов - бовть у воду!

*(Кому попаде „пирхун”, чи інший вареник із „сюрпризом”- той співає,
танцює, розказує небилиці.)*

Жарти, дражнилки:

(Дівчата перемовляються з хлопцями.)

1. Наш Дмитро, як індик,
В нього очі, як терник,
Щоб я такі очі мала,
Я би Дмитра покохала!

2. Ти, дівчино чорноброва
Рубай дрова до порога,
Рубай дрова коротенькі,
Люби хлопців молоденьких.

3. Ой хвалився мій Андрій,
Що вміє косити.
Приклав косу до покосу
Та й став голосити.

4. Ти, дівчино, хитра, мудра,
Зачесала на бік кудря,
Зачесала, загорнула,
Собі хлопця підманула.

5. Ти, Михайле, не сумуй,
Будь веселим з нами.
Коли любиш - поцілуй,
І не питай мами.

Кучерява Катерина

6. Кучерява Катерина
Чіплялася до Мартина:
- Ой, Мартине, добродію,
Сватай мене у неділю.

6. Через ліс не доліз,
Через річку - кладка,
А Максимко до Тетяни
Та й приносить ябка.

(Після вечері запалюють свічки. Дівчата ворожать.

*У блюдце наливається узвар, на дно кладеться перстень, хто дістане той
перстень губами і не вмочить носа, той буде щасливий. Дівчата кладуть
свої балабушки на рушник і випускають собаку.)*

Дівчата. Ми балабушки місили,
В роті воду носили.
Нехай пес хапає,

Мою долю передрікає.

1. „Оберемок дров”:

а) дівчина набирає дрова і рахує: парне число полін — матиме пару, а непарне — не матиме;

б) витягують з оберемку поліно, заплющивши очі: якщо воно у корі - багатий буде, а без кори — бідний;

2. „Колоски й солома” (покривається рушником сніг, де є соломинки й повні колоски, а дівчата витягують: соломинка — бідний чоловік, колосок — багатий);

3. „Чиє зверху” (півень і курка зв'язуються хвостами докупі, їх накривають решетом, а потім випускають — хто кого перетягне, того і верху сім 'ї буде — жінки чи чоловіка);

4. „Вгадай” (на столі накриті хліб, сіль, чарка, свічка - яка дівчина що вгадає, хліб - добре житиме, сіль — горе, чарка - чоловік п'яниці, свічка — смерть);

5. „Гребінець” (за кожен зубець: вдівець, молодець);

6. „Ворожіння взуттям” (від стола до порога переставляти черевик то п'ятою, то носком уперед. Якщо на поріг п'яткою - візьме коханий заміж, носком — ні);

7. „Півень” (на долівку сиплють пшеницю, у мисочку наливають воду, ставлять дзеркало. Впускають півня: якщо спочатку клює зерно - чоловік буде господарем, нап'ється води - п'яницею, гляне в дзеркало - паничем і ледарем).

А ще можна ворожити й так: кинути через хлів чобіт — у яку сторону носок, там і житиме дівчина; слід вийти ввечері з хати, звідки собаки загавкають - звідти і чоловік буде; можна запитати у першого перехожого, як його звати - так буде звати і чоловіка, ще можна підслухати під чужими вікнами, що кажуть господині, яке ім'я загадують, так зватиметься чоловік; ще на ніч клали під подушку папірці з іменами, уранці витягали з-під подушки, яке ім'я — так зватиметься чоловік; під голову клали гребінець: „суджений, ряджений, розчеші мене ” — має приснитися майбутній чоловік.)

Дівчата. От і пора нам, по друженьки і честь знати,

Нашій господині подякувати,

За веселе частування, за співи і жарти,

Й добраніч вже сказати.

Добраніч, паніматко, йдемо ми додому,

Хай будуть у вашій хаті гаразди у всьому!

Хлопці. Гей, музики, ще заграйте,

У танок усі ставайте!

(Усі танцюють „Ой лопнув обруч”. Хлопці співають „Полтавський соцький”. Дівчата з хлопцями прощаються з господинею.)

Господиня. Бувайте здорові, хлопці й дівчата, та не минайте моєї хати. Усе, що добром нагадалося - неодмінно, щоб сталося. Дай же вам, Боже, щоб усе було гоже, а що негоже - того не дай Боже!

А завтра Наум наставляє на ум.

Дівчата й хлоп'ята - беріться за ум,

На Наума добре починати - будете все знати.

(Усі учасники й господиня дякують глядачам.)